

II. ÚS 40/97

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí dňa 8. októbra 1997, v senáte zloženom z predsedu JUDr. Júliusa Černáka, sudcov JUDr. Ľubomíra Dobríka a JUDr. Jána Drgonca, vo veci podnetu [REDAKOVANÉ], bytom [REDAKOVANÉ] zastúpenej JUDr. Jánom Benčúrom, advokátom, o porušení práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov, priznaného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v konaní o zrušenie ústavnej výchovy maloletej [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] vedenom na Okresnom súde Bratislava III pod sp. zn. 15 P 98/94 takto

r o z h o d o l :

Slovenská republika, zastúpená Okresným súdom Bratislava III, v konaní o zrušenie ústavnej výchovy maloletej [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] sp. zn. 15 P 98/94, právo [REDAKOVANÉ] priznané čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov p o r u š i l a .

O d ô v o d n e n i e :

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) dostal dňa 17. 6. 1997 podnet [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], bytom [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Jánom Benčúrom, advokátom, na začatie konania pred ústavným súdom pre porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, priznaného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“). K prietahom v konaní dochádza podľa vyjadrenia právneho zástupcu v konaní na Okresnom súde Bratislava III (predtým Okresný súd Bratislava - vidiek), na ktorý predkladateľka podnetu podala návrh na zrušenie ústavnej výchovy maloletej dcéry [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ].

Návrh bol podaný 3. 7. 1996 a do dňa podania podnetu na ústavný súd nebolo vo veci rozhodnuté. Prejednanie veci v primeranej lehote považuje predkladateľka podnetu za významné z toho dôvodu, že ide o poručenskú vec, ktorá neznesie odklad a do budúcnosti maloletej dcéry môže zasiahnuť negatívnym spôsobom.

Ako vyplýva zo sťažnosti, ktorú v mene [REDAKOVANÉ] podal právny zástupca JUDr. Ján Benčura predsedovi Okresného súdu Bratislava III, jeho klientka mala zo začiatku pochopenie pre to, že vec nebola riešená bezprostredne po podaní návrhu, lebo mala vedomosť, že justícia je v súčasnom období preťažená. Keď však ani po 10 mesiacoch nebolo vo veci vytýčené pojednávanie, podala dňa 29. 4. 1997 prostredníctvom svojho právneho zástupcu sťažnosť na prietahy v konaní.

Sťažnosť nemá povahu opravného prostriedku, ale je právnym prostriedkom umožňujúcim účastníkovi konania uchádzať sa o dosiahnutie nápravy, ak súd porušuje jeho právo na verejné prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Zákon nedovoľuje orgánu správy súdov, aby v konaní o sťažnosti nariadil sudcovi, aby prestal porušovať účastníkov právo na verejné prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Uznanie opodstatnenosti sťažnosti možno zabezpečovať právnym donútením len následne a nepriamo, uplatnením kárnej zodpovednosti sudcu podľa § 2 ods. 1 zákona č. 412/1991 Zb. o kárnej zodpovednosti sudcov v znení zákona č. 149/1993 Z. z. Sťažnosť predsedovi súdu, na ktorom pôsobí sudca, ktorého nečinnosť sa sťažnosťou namieta, je jedným z prostriedkov dosiahnutia nápravy. Účelom priznania práva podať sťažnosť na prietahy v konaní je poskytnutie príležitosti súdu,

aby sám odstránil protiprávny stav zapríčinený porušením práva na verejné prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Preto ústavný súd o podnete namietajúcom porušenie práva podľa čl. 48 ods. 2 koná, ak predkladateľ podnetu preukáže, že využil právne prostriedky nápravy priznané mu podľa § 17 ods. 1, § 20, § 21 § 22 alebo § 23 zákona č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov v znení neskorších predpisov) alebo ak sa preukáže, že vzhľadom na okolnosti prípadu využitie tohto prostriedku nápravy nemožno pokladať za postup umožňujúci dosiahnuť účinnú ochranu práva priznaného podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Využitie možnosti podľa § 27 ods. 1 zákona č. 80/1992 Zb. v znení neskorších predpisov pre začatie konania o podnete namietajúcom porušenie čl. 48 ods. 2 ústavy sa nevyžaduje. Požiadavkou vyčerpania všetkých prostriedkov priznaných podľa zákona č. 80/1992 Zb. v znení neskorších predpisov pred začatím konania pred ústavným súdom by ústavný súd sám prispieval k porušovaniu ústavou priznaného práva na verejné prejednanie veci bez zbytočných prietáhov. Podanie sťažnosti nevedlo k náprave a urýchleniu konania, v dôsledku čoho sa [REDAKOVANÉ] obrátila s podnetom na ústavný súd.

Ústavný súd na svojom neverejnom zasadnutí 2. 7. 1997 podnet predbežne prerokoval a po zistení, že spĺňa náležitosti predpísané § 20 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení zákona č. 293/1995 Z. z. uznesením rozhodol o jeho prijatí na konanie.

Ústavný súd listom zo dňa 21. 7. 1997 vyzval predsedu Okresného súdu Bratislava III, aby sa k podnetu vyjadril a zároveň ho požiadal o zapožičanie spisu 15 P 98/94 z konania o zrušenie ústavnej výchovy. Následne požiadal ústavný súd oboch účastníkov konania, aby sa vyjadrili k potrebe ústneho pojednávania vo veci pred ústavným súdom. Tak právny zástupca predkladateľky podnetu, ako aj Okresný súd Bratislava III uviedli, že na ústnom pojednávaní netrávajú, nakoľko od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

Ústavnému súdu bolo dňa 12. 8. 1997 doručené vyjadrenie Okresného súdu Bratislava III, v ktorom sa uvádza, že prerokovanie vecí nebolo možné uskutočniť bez zbytočných priťahov v dôsledku mimoriadnej zaťaženia sudcov tamojšieho súdu a vo veci sú robené kroky na postúpenie veci Okresnému súdu v Malackách. Ústavnému súdu bol zároveň zapožičaný spis z konania vo veci o zrušení ústavnej výchovy 15 P 98/94.

Zo spisového materiálu súdu bolo zistené, že maloletá [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] je dieťaťom [REDAKOVANÉ], posledné spoločné bydlisko [REDAKOVANÉ]. Vzhľadom na rozvrátené pomery v rodine, stala sa predmetom opatrovanského konania. Obvodným úradom Malacky pod č. 37/94 bolo dňa 18. 4. 1994 vydané rozhodnutie o predbežnom opatrení umiestnenia [REDAKOVANÉ] v Detskom diagnostickom ústave Bratislava - Trnávka. Následne bol dňa 19. 4. 1994 vypracovaný a 20. 4. 1994 podaný na Okresný súd Bratislava - vidiek návrh na ústavnú výchovu mal. [REDAKOVANÉ]. Po zabezpečení podkladov a zistení skutočností rozhodujúcich pre vydanie rozhodnutia vo veci, Okresný súd Bratislava - vidiek stanovil pojednávanie na deň 25. 8. 1994, na ktorom rozhodol rozsudkom 15 P 98/94 o nariadení ústavnej výchovy u maloletej [REDAKOVANÉ]. Rozsudok (po vzdaní sa práva na odvolanie účastníkmi konania) v uvedený deň nadobudol právoplatnosť.

Maloletá [REDAKOVANÉ] bola pôvodne umiestnená dobrovoľne v Diagnostickom centre Bratislava, v ktorom pokračovala v pobyte na podklade vydaného predbežného opatrenia. V ďalšom období bola maloletá na podklade súdneho rozhodnutia umiestnená v Reedukačnom detskom domove Studené - Most pri Bratislave, Detskom domove v Modre, Reedukačnom detskom domove pre deti a mládež Košice - Horný Bankov a v súčasnom období sa nachádza v Reedukačnom domove pre deti a mládež v Zlatých Moravciach. Zo spisu nebolo možné zistiť (s výnimkou jedného prípadu sťahovania detského domova), na základe akých skutočností bola maloletá umiestňovaná v jednotlivých zariadeniach. Zo spisu tiež vyplýva, že maloletá zo zariadení pravidelne utekala, pričom najviac útekov je zaznamenaných v Detskom domove v Modre.

Rozsudkom 10 C 289/94 z 12. 10. 1995 bolo manželstvo rodičov maloletej ■■■■■ rozvedené. Rozsudok sa stal právoplatným 8. 11. 1995. Po rozvoze žije matka na adrese ■■■■■, pracuje ako umývačka riadu v Rakúsku, kam každodenne dochádza, vo svojej starostlivosti má mal. ■■■■■ ■■■■■ a v spoločnej domácnosti žije aj dospelá dcéra ■■■■■, ■■■■■. V tejto situácii, ktorú možno označiť za stabilizovanú, v porovnaní s pomermi, za ktorých bola mal. ■■■■■ umiestnená do ústavnej výchovy, požiadala matka o zrušenie ústavnej výchovy.

Zo súdneho spisu bolo zistené, že Okresný súd Bratislava III od podania návrhu ■■■■■ neurobil vo veci jediný úkon, ktorý by v ďalšom období mohol slúžiť ako podklad pre rozhodnutie, či sú dané podmienky pre zrušenie ústavnej výchovy. Sťažnosť matky ■■■■■ z 30. 4. 1997 vybavil predseda súdu 24. 6. 1997 oznámením, že agendu na uvedenom úseku vybavuje iba zastupujúca sudkyňa a sú robené kroky na prenesenie príslušnosti na Okresný súd Malacky. V čase zapožičania spisu ústavnému súdu (august 1997) bol v ňom založený koncept uznesenia s dátumom 8. 4. 1997 o prenesení príslušnosti z Okresného súdu Bratislava III na Okresný súd Skalica. V spise sa nenachádzal doklad o tom, že by pripravené uznesenie bolo prijaté a doručené účastníkom konania.

Dňa 19. 9. 1997 oznámil právny zástupca ■■■■■ ústavnému súdu, že mu 17. 9. 1997 bolo Okresným súdom Bratislava III doručené uznesenie z 11. 9. 1997 o prenesení miestnej príslušnosti v právnej veci starostlivosti o maloletú ■■■■■ ■■■■■ na Okresný súd Skalica po právoplatnosti uznesenia. Toto uznesenie súd odôvodnil všeobecne tým, že medzičasom došlo k zmene okolností, podľa ktorých sa posudzuje príslušnosť, s odkazom na ustanovenie § 88 ods. 1 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku a ustanovenie § 177 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku. Z odôvodnenia to jednoznačne nevyplýva, ale za dôvod zrejme považoval zmenu zariadenia, v ktorom je maloletá v súčasnom období umiestnená. Táto skutočnosť však nedáva odpoveď na otázku, prečo súd uplatnil uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku 14 mesiacov po podaní návrhu na zrušenie ústavnej výchovy. Maloletá bola počas viac ako 3-ročného obdobia ústavnej starostlivosti

umiestnená postupne v šiestich detských domovoch a súd doposiaľ túto skutočnosť nepovažoval za dôvod na zmenu miestnej príslušnosti.

Ústavný súd sa v konaní o uvedenom prípade zaoberal tromi základnými hľadiskami, na podklade ktorých je možné posúdiť, či v prípade dochádza k priet'ahom v konaní. V prvom rade posúdil, či je možné považovať vec za zložitú. Zložitosť veci nemožno predpokladať. Základnými kritériami pre hodnotenie veci ako zložitej je skutkový stav veci a platná právna úprava relevantná pre rozhodnutie o veci.

Z predloženého spisu bolo zistené, že vec nebola zložitá skutkovo ani právne. Úlohou súdu bolo na základe podaného návrhu zistiť, či trvajú podmienky pre pokračovanie ústavnej výchovy. Podkladom pre rozhodnutie mala byť správa Detského domova, v ktorom je maloletá ██████ umiestnená v súčasnom období, o tom, ako sa maloletá správa a či sú podmienky, aby bola ústavná výchova ukončená. Súd mal tiež dopytom na štátnom orgáne sociálnej starostlivosti overiť, aké sú súčasné podmienky v rodine matky na výchovu maloletej ██████. Ani jeden z uvedených úkonov súd nevykonal, a pritom ani jeden z nich nemožno označiť za zložitý.

V konaní o podnete namietajúcom porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov ústavný súd okrem zložitosti veci skúma aj to, akým spôsobom sa na priet'ahoch podieľa osoba, ktorá podala podnet vo veci porušenia práva zaručeného podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

Predkladateľka podnetu sa v konaní pred Okresným súdom Bratislava III správa aktívne. V celom konaní je zastúpená advokátom, z čoho možno usudzovať, že doriešenie problému s výchovou maloletej dcéry považuje za dôležité, vyžadujúce si odbornú pomoc. Právny zástupca matky postupoval v prípade aktívne. Po tom, čo súd vo veci nekonal, využil možnosť priznanú zákonom č. 80/1992 Zb. v znení neskorších predpisov a podal predsedovi Okresného súdu Bratislava III sťažnosť na priet'ahy v konaní. Ako dôkaz v konaní o zrušenie ústavnej výchovy chcel použiť správu z Reedukačného detského domova Košice - Horný Bankov, ktorý mohol

podat' objektívne informácie o správaní sa maloletej [REDAKOVANÉ]. Oslovený detský domov však správu odmietol poskytnúť s odôvodnením, že ju podá iba súdu. Súd však takúto správu vôbec nepožadoval. Nekonanie súdu vo veci zrušenia ústavnej výchovy ani po podaní sťažnosti na priet'ahy považoval preto právny zástupca za dôvod na podanie podnetu na ústavný súd.

Okrem zložitosti veci a správania predkladateľa podnetu pri rozhodovaní o tom, či právo zaručené čl. 48 ods. 2 bolo porušené, ústavný súd preskúmava aj činnosť štátneho orgánu, proti ktorému podnet smeruje, v období, v ktorom sa namieta porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov.

Pri hodnotení správania sa súdu, voči ktorému bola uplatnená námietka priet'ahov v konaní, možno konštatovať, že tento svoju nečinnosť, tak pri vybavovaní sťažnosti, ako aj vo vyjadrení pre ústavný súd odôvodnil výlučne nedostatkom sudcov a organizačnými problémami. Vo svojom vyjadrení Spr. 3557/97 zo 6. 8. 1997 uviedol:

„Návrh matky malol. [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] napadol na Okresný súd Bratislava-vidiek dňa 3. 7. 1996. V zmysle Rozvrhu práce tohto súdu na r. 1996 napadol do oddelenia JUDr. Nadeždy Tomanicovej.

Dňa 22. 11. 1996 došlo v zmysle zákona č. 328/1996 Z. z. k zániku Okresného súdu Bratislava-vidiek zlúčením s Obvodným súdom Bratislava 3, ktorý sa súčasne premenoval na Okresný súd Bratislava III. K uvedenému dňu mal zaniknuvší súd počet 31 sudcov, vrátane justičných funkcionárov, pričom agendu PaNC, v rámci ktorej je návrh navrhovateľky prejednávaný, vybavoval jeden sudca. K tomuto dňu predstavovali všetky nevybavené veci Okresného súdu Bratislava-vidiek počet 11.580, z toho na agendu PaNC pripadalo 564 nevybavených vecí.

Obvodný súd Bratislava 3 mal k 22. 1. 1996 18 sudcov, vrátane justičných funkcionárov. Agendu PaNC vybavoval taktiež jeden sudca. Všetky nevybavené veci tohto súdu predstavovali k uvedenému dňu 9.248 nevybavených vecí, z toho na agendu PaNC pripadalo 249 nevybavených vecí. Teda ku dňu 23. 11. 1996

predstavoval počet nevybavených vecí Okresného súdu Bratislava III 20 828, pri počte 49 sudcov. V priebehu roku 1996 a piatich mesiacov roku 1997 došlo k redukcii sudcov tunajšieho súdu pri minimálnej účasti predsedu Okresného súdu Bratislava III, ale aj predsedu Krajského súdu Bratislava na 32 sudcov, včítane funkcionárov štátnej správy súdu. Myslím, že nie je potrebné uvádzať to, že pri takejto migrácii sudcov permanentne dochádzalo k presunom agend v rámci súdnych oddelení.

Agendu PaNC za Okresný súd Bratislava III od jeho vzniku vybavujú dve sudkyne, JUDr. Zdenka Mattielighová - územný obvod Okresného súdu Bratislava III a JUDr. Zuzana Lohnertová (od 1. 7. 1997) územný obvod Okresu Senec a veci bývalého Okresného súdu Bratislava-vidiek. K vývoju obsadenia agendy PaNC sudcami treba uviesť nasledovné: Po odchode JUDr. Nadeždy Tomanicovej na Okresný súd Bratislava IV. bola k 1. 1. 1997 poverená vybavovaním agendy PaNC JUDr. Nadežda Weissová, ktorá však bez môjho súhlasu bola pridelená na krátkodobú stáž na MS SR od 1. 3. 1997 do 30. 6. 1997. Následne, po mojom nesúhlase a nesúhlase predsedu KS BA bola menovanej sudkyňi predĺžená stáž do konca roku 1997. Predĺženie stáže JUDr. Weissovej bolo dôvodom pre presunutie agendy PaNC na vybavovanie druhej sudkyňi (JUDr. Lohnertovej), v zmysle ust. § 2 ods. 2, 4 Vyhlášky č. 66/1992 Zb. v zmysle neskorších noviel. Až po predĺžení stáže bolo možno vyhodnotiť neprítomnosť sudkyne za dlhodobú v zmysle Spravovacieho poriadku.

Dňa 30. 4. 1997 sa na mňa obrátila navrhovateľka so sťažnosťou vo veci jej návrhu na ktorú som odpovedal dňa 24. 6. 1997. Odpoveď je súčasťou spisu sp. zn. V-2-15 P 98/94, ktorý Vám zapožičiavame. Je nutné uviesť, že počty sudcov uvedené vyššie sú počtami „tabuľkovými“, faktický stav je o piatich sudcov nižší (dvaja sudcovi sú na stáži MS SR, dve sudkyne na materskej dovolenke, jedna sudkyňa je dlhodobo práceneschopná).

Mám za to, že uvedené stručné opísanie zaťaženia sudcov tunajšieho súdu dávajú dostatočný obraz o možnosti prejednávania veci bez zbytočného odkladu, ako ho predpokladá čl. 48 ods. 4 Ústavy SR.“

Právny zástupca matky podal v jej mene predsedovi Okresného súdu Bratislava III dňa 30. 4. 1997 sťažnosť na prieťahy v konaní podľa zákona č. 80/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Sťažnosť vybavil predseda súdu listom č. Spr. 2054/97 dňa 24. 6. 1997. V odpovedi uviedol, že agendu vybavuje iba zastupujúca sudkyňa a sú robené kroky na prenesenie príslušnosti na Okresný súd Malacky.

Ústavou štát priznáva občanovi práva a slobody a zaväzuje sa ich sám chrániť a dodržiavať. Tieto úlohy plní prostredníctvom štátnych orgánov. Právo zaručené podľa čl. 48 ods. 2 ústavy sa môže realizovať len prostredníctvom takého konania súdov, ktoré smeruje k odstráneniu právnej neistoty, kvôli ktorej sa občan obrátil na orgán súdnej moci. Ústavný súd už v súlade s medzinárodným štandardom uplatňovania Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozhodol, že nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť súdne konanie, nezbavuje zodpovednosti za pomalé konanie. Táto zásada sa vzťahuje aj na okolnosti konania pred Okresným súdom Bratislava III o návrhu [REDAKOVANÉ]. Okresný súd Bratislava III na odôvodnenie stavu konania vo veci vedenej pod sp. zn. 15 P 98/94 uviedol počet nevybavených vecí, o ktorých má súd rozhodnúť. Počet nevybavených vecí, ktoré má súd rozhodnúť môže byť objektívnym stavom, ale tiež môže byť následkom pretrvávajúcich nedostatkov v organizácii práce súdu alebo pomalého postupu osôb konajúcich v mene súdu. Preto námietka počtu nevybavených vecí bez predloženia dôkazov nemá povahu okolnosti vylučujúcej zodpovednosť za porušenie práva občana na súdne konanie bez zbytočných prieťahov. Okresný súd Bratislava III také dôkazy nenavrhol. Okresný súd Bratislava III neuviedol ani ďalšie okolnosti na odôvodnenie ústavnosti svojho postupu.

Dňa 19. 9. 1997 oznámil právny zástupca [REDAKOVANÉ] ústavnému súdu, že 17. 9. 1997 mu bolo doručené uznesenie Okresného súdu Bratislava III sp. zn. V-2 15 P 98/94-30, ktorým súd prenáša svoju miestnu príslušnosť na Okresný súd Skalica.

Takéto konanie súdu má povahu konania s prieťahmi. Súd príslušnosť na iný preniesol po 14 mesiacoch od podania návrhu, pričom dôvody pre takéto

rozhodnutie existovali už dávno predtým. Navyiac išlo len o technickú záležitosť. Koncept uznesenia (počítačovo spracovaný) bol v spise pripravený už 8. 4. 1997 a k jeho vyhotoveniu a expedovaniu došlo až po 5 mesiacoch. Pritom je potrebné zdôrazniť, že vzhľadom na skutočnosť, že v spise sa nenachádza jediný doklad potrebný pre rozhodnutie o návrhu na zrušenie ústavnej výchovy, vyžiada si zisťovanie rozhodných skutočností ďalší čas na miestne príslušnom súde v Skalici. Tieto okolnosti môžu zapríčiniť, že maloletá zotrvá v ústavnej výchove ďalšie obdobie, ktoré sa môže výrazne premietnuť do jej dospievania. Maloletá v mesiaci septembri dovŕšila 16 rokov veku a práve tento možno hodnotiť ako najdôležitejší pre formovanie jej životných postojov. Výchovné pôsobenie matky je pre dievča uvedeného veku nazastupiteľné a neodôvodnené zotrvávanie vo výchovnom zariadení môže výrazným spôsobom zasiahnuť do života mladého človeka.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. októbra 1997

Za správnosť vyhotovenia:

████████████████████

JUDr. Július Č e r n á k
predseda senátu